

Maria Stańczyk

Księga sądu kasztelana lubelskiego w Wąwolnicy

Rocznik Lubelski 1, 248

1958

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Księga sądu kasztelana lubelskiego w Wąwolnicy

W czasie prac porządkowych w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie został znaleziony fragment księgi sądu kasztelana lubelskiego w Wąwolnicy z lat 1444—1477. Jest to dutka składająca się z luźnych składek, posiadająca częściowo na grzbiecie ślady oprawy pergaminowej. Całość liczy 120 kart. Zawiera ona przeważnie luźne zapiski, tworząc jak gdyby rejestr spraw, zawierający obie strony występujące przed sądem, oraz wyszczególnienie miejscowości, z których dane osoby pochodzą.

Księga ta była dotychczas „ukryta” we fragmentach księgi ziemskiej lubelskiej z XV wieku, a pozostała jej część (tylko 8 kart) w ziemskiej urzędowskiej z wieku XVI-go.

Wydobycie jej ma dla nauki duże znaczenie, bowiem jest ona śladem działalności sądu kasztelańskiego we wschodniej części Małopolski, niemal że do końca XV-go wieku i to w czasie istnienia już województwa lubelskiego. (1471).

Należy przypomnieć, że historiografia nasza ustaliła, iż sądownictwo kasztelańskie, do którego kompetencji należały sprawy karne ludności zamieszkującej teren kasztelanii, było już w XV wieku w zaniku i działało jedynie jeszcze na Mazowszu.

Ciekawą i dotychczas nieznaną rzeczą jest fakt, iż Wąwolnica była siedzibą sądu kasztelana lubelskiego. Na podstawie występujących w zapisach miejscowości można ustalić, iż kompetencji sądu kasztelana lubelskiego w Wąwolnicy podlegała szlachta (bo tylko ona stała przed tym sądem) z zachodniej części powiatu urzędowskiego, do którego należały między innymi miasta: Wąwolnica, Bełżyce, Modliborzyce, Kraśnik, Opole Lubelskie, Janów, Goraj, Biłgoraj¹.

Na tej podstawie można by wnioskować, że sąd kasztelana lubelskiego miał kilka siedzib, w których sądzili sędziowie, jak wiemy, mianowani przez kasztelana. I tak, mógłby być działać sąd dla pozostałej części powiatu urzędowskiego w Urzędowie, a dla powiatu lubelskiego w Lublinie. Mogły być też i inne siedziby.

Omawiana księga jest obecnie opracowywana i przygotowywana do druku. Opracowanie jej pozwoli wyjaśnić wiele dotychczas nieznanych jeszcze spraw związanych z ośrodkami władzy państwowej na terenie ziemi lubelskiej i wynikającym z tychże ośrodków podziałem administracyjno-sądowym. Przede wszystkim powinna księga wyjaśnić stanowisko Wąwolnicy, jako ośrodka władzy państwowej, jakim była jeszcze na początku XVI wieku².

Maria Stankowa

¹ M. Baliński i T. Lipiński — *Starożytna Polska*, Warszawa 1845, str. 1141.

² Józef Mazurkiewicz — *Iurydykcja sądowa wojewody lubelskiego nad szlachtą w XVI w.*, *Rocznik Lubelski*, I.